

NOT FOR SALE.

MAZINGIRA BORA

Special Edition Newsletter

July 2007 Edition.

www.tist.org

RUTHIOMI JWA KIMERU

The International Small Group and Tree Planting Program (TIST)
An Environmental, Sustainable Development and Community Forestry Program.

**Kiria
gigwendekana
kuri tukundi
twa TIST. Pg 2**

Kiria
gikwendekana
kwaa gakundi
gukeya
. Pg 5

Amemba ba gakundi kanini nursery yao.

Njira ya
gutaara
kakundi ga
mucemanio ya
TIST. Pg 6

Rwatha rwa
kuhanda miti
ya igita rikai.
Pg 4.

Biuria biria biuraguo muno. Pg 6

Nikugwata ugeni kiri maandiko ja pekee ja enviroment injega baruga ya TIST.

INikugwata ugeni kiri maandiko ja pekee ja
enviroment injega baruga ya TIST.

Kiri maandiko tukaariria mantu jaria muhimu na
jaria jakwendekana kenda group yenu yumba
gwitikirika kiri program ya TIST yendaga gwikira
ntuita inya kenda ntuura iu ciumba gutethana
gukurukiira gweenda bwa carbon credits na kirua
monitani ja maendeleo na afya.

Kiungia jau jonthe, ikundi ikendekana kuingia
mantu muhimu jana jakeethirwa barugene iji.

Nkuruki ya jau,antu ba TIST ibariritie a untu bwa
watho rwa gwaandi bwa miti ya irigira rikai
gukurukira mubango jwa program.

Thoma nkuruki kwegia rwathoo ruru kiri.

Jaja imantu jamwe jaria jari na gitumi kiri tukundi tutu twitikirua ni mubango jwa TIST.

1. O Gikundi kithirwe na amemba kwambirirwa batatantu mwanka ikumi na bairi ta kuuma nja ithatu kana nkuruki.
2. ndene ya mwaka jumwe o Gikundi kibati kwithirwa na miti ngiri imwe na nkuruki.
3. nyuma ya miaka itano o Gikundi kibati kwithira na miti ngiri ithano.
4. Gikundi kibati kuanda miti kunjuria miti iria ikwite kumana na sababu mianya mianya o mwaka mwaka miaka mirongo iri.
5. O mumemba abati kutumira urimi buu kiri acre imwe ya muunda jwawe.
6. Ikundi biothe bitikanirie na greenhouse gas.

**Iguru: Atari miti ba ubici ya Chugu.
Gaiti: Aritani ubici ya Chugu**

7. TIST ikatia US\$0.02 kana shilling imwe na cumuni kiri o muti juti juria juri moyo.
8. Miti yothe iria ijukagwaja ja ithaka kana itina uraja bwa mita inya ititaragwa ja miti ya TIST.
9. Miti iria ikaandwa na warie butikinyi mita ijiri ititaragwa ja miti ya TIST.
10. TIST igetikira gukethwa kwa miti iria iri na miaka ikumi na nkuruki. Miti iji itibati gukurukia itano kiri igana ya miti ya Gikundi.
11. O Gikundi kibati kwithirwa na miti mirongo itantu na mugwanja kiri igana imiraja. Ikundi biria biandite miti mirongo ithatu na ithatu kiri igana imikui bikethirwa na miaka itano ya kuanda ingi.
12. Ikundi binini bia TIST bibati gwitikia antu ba TIST bega gutega miti yao o rimwe mwaka. Ikundi mwanya mwanya bibati kuibanga nturune ciao kuejana irio na ikaro kiri Bantu ba TIST riira beejite kutara miti.
13. Amemba a ikundi I nini no mwaka matirimane ni kenda barie mantu o wiki. Getherwa gitirimana owiki gutwibikana, amemba nomwaka batirimane o rimwe mweri.
14. Ikundi I nini no mwaka conanie gitumi kenda bonanie kuria miti ihandi i kwao.
15. Ikundi inini no mwaka igwatanire na ikundi ingi ni kenda baitane nabgi ni enda bete na mbere.
16. Naaria Gikundi kinini no mwaka gwithirwo na ikundi inini atu mtu omba gwita na maguru, iria iandite miti nguruki ya miti 100,000 na mwaka jomwe na baringwiba kuhanda miti 300,000 kagita ka miaka itano.

Rwatho rwa waandi kwa miti ya igita rikai.

Ni untu wa bata group cienu kwathikira magwatho jaja na jaria jaga kabutethia kwithirwa buru na gukura ndene ya biashara ya carbon credit.

1. Ogroup nibater kunenkanira plan ya mwito nyuma ya mianka iri ya kwithirwa bari amemba ba TIST program. Plan ya mwitu yamba kwithirwa ni na mantu jaja;
 - a. O mutaru jwa miti jwithirwa juri na mithemba ithantutu y amiti.
 - b. O gikundi igikurio kiande miti ya bata ja miti ya matunda na mikandania kana ta miringa ni ithagirwa iri na mbai cia bata.
 - c. Mithemba ya miti iia itumikaga ja ithaka kana ndwega irina na uraja bwa ntigutugu ya mita kana habati kujukua iri miti ya TIST program.
 - d. O gikundi gitikaninire na amemba bakio kurega kugita miti itikinyite ukru bwa miaka ikumi.
 - e. Kurika miti nyuma ya miaka ikumi gwitikiritue mwanka (5/100) gacunji kau ka miti ya gikundi o mwaka
 - f. Miti itibati kurikwa ganthe o rimwe mutarune. O muntu jabatere gutarwa miti iria ikuri ikarikwa ingi igatigwa kenda muthetha jutigetithue ni ruuji kara jwonda.
2. Kenda o Gikundi kuimba kuumbana buru na kiumba gutongoria kibati kwaanda miti nthi ya 33%. Miti ya iriira riikai.
 3. Ikundi nbiothe bia TIST bibati ikwithirwa biri na nthi ya 50% miti ya igita rikai. Ikundi biria biandite miti nkuruki ya 50% bakajukia miak ingi itano kwaanda miti ingi kana bakethe miti ria irio thaa iji mwanka bojurue uria gukwendeka.
 4. Kiuthurario kinya kiriku gikeja guketha miti nkuruki ya 5% ndene ya mwanka, kiuthurane kiu kiothe gikekirwa kiri “Na carbon accounting “ iria ikabariia uju ni kuga kiuthurano kionthe jakanyia nontu bwa gwitikia gukethwa kwa miti imingi.

**Baria baari
seminene ya TIST
iria itagwo semina ya
nja ndene.**

No wende kwa umwe wa Gikundi kia TIST?

Kethirwa Gikundi kienu igikijiria mantu jaja jaria ja kwendekana o omwe na jangi muhimu jaria Gikundi kia TIST gikwenda, riu ukomba kwa umwe wa Gikundi gikiega gia TIST.

Ukeja kwenda kwaa wa Gikundi gia TIST, ukomba gutaara, kwandikithia na kuritana anu ba ikundi biu bingi.

1. Namba ya miti ya TIST iria yaandi ni Gikundi giaku ibati ikwithirwa iri nkuuki y ngiri na (1200) magana jairi.
2. Namba ya mitit ya mibao mauta iria yaandi ni Gikundi giaku na iria ni mwoya ibati ikwithirwa iri nthi ya 33% kiri miti yonje iria bwaandite.
3. Amemba baithe ba Gikundi giaku ibabati njira ya urimi bubwega.

4. Miti ya iri nasari vienu ibatikwithwithrwa ni nkuruki ya njira ijiri.
5. Miti ya mibao maund\tu ndene ya nasari igakurukia 33%.
6. Gikundi kienu ikibati kwithirwa kirir na munda jwa kingana jwa kwaand miti magana janana kiri kagita ka miaka inana. Maundu juria Gikundi gikethirwa kiri na ruutha na baruga ya kirikithia igitikiiritue. Kwenda miti. Ikundi mgwanja bibati gucaina kagita kau gakwaanda miti kiri GHG.
7. Gikundi kibati kwithirwa kiri na kirikithia ati ibethiritwe bagicemania nyuma ya igita nkai na gacincania mutongereria wa Gikundi.
8. Amemba barithe ba TIST ibagirite kumenya maana na bata ya TIST.

Amemba ba gakundi kanini bakimenerera Nursery yao ya miti.

Njita ya kuthuura rally rati ya ikundi bia TIST.

TIST nikubanga kwithirwa iri na trail o mwenkene juju na ikundi biria bikaarikwa ratine iu bibatiikwathirwa bikari ujui.

1. Gikundi giaku kithirwe kiri na miti nkuruki ya ngiri imwe.
2. Amemba bonthe ba Gikundi giaku beethirwe bakigeregia njira cia urimi bubwega.
3. Gikundi giaku kithirwe kiri na miti nkuruki ya ngiri imwe kiri nasari.
5. Namba yamiti ya mibau kiri muunda wenu igakurukia 50% kethira bwina muti ngiri, miti ya mibau mauntu igakurukithia mugana ja tano.
6. Gikundi giaku ikibati kuritanwa na kumenya mawega ja TIST.
7. Amemba bonthe ba Gikundi giaku ibagirite kuritanirwa na kumenya icunci bionthe bia TIST, weejani bwa mbeu, umenyeeri bwa nasari, waandi bwa miti murimo jwa mukinya urimi bubwegana biashara ya GHG.
8. O Gikundi ikiagirite kwithirwa gikite wirane na GHG.

Tist nimbi?

TIST irungamagira “The International Small Group and Tree Planting Program” ni kia mantu jaria jatucigiritie, ukuria bwa mantu jau ona ukuria bwa mataratara ya mintu, buria buejaga antu ba maturene inya ya gukuria ntiguru, mantu jaria jatucigirite na kinya miturine yao.

Athingati baria bangi ba kiama kiu, ni arimi ba biakuria, baria thina iria ciothe bonaga bamenyithagania kionia bongwa kwa bongwa. Thina imwe cia tu ni ciothe mantu jaria jatucigintie, mbecha na cia untuire.

Mataratara juu (TIST) juitaga ngugi ni ikundi bia antu batantatu mwaka ikumi na bairi. Mworoto jwao ni kuanda miti naria iriki, amwena ikundi biu bia antu batantu mwaka ikumi bikiejagwa gintu gikai kumania na muti o jumwe jaria bakaanda na kumenyera. Amwe na jau, ikundi biu ni bikurukagira uritana bwa bata kuringana na thina cia maturene jao. Mwaka nadi., uritani baria bario ni bwa kwaanda miti, urimi bwa bata, murimo jwa mkingo na waki bwa nyumba gitikuthukangia miti. Uritani durithithua gukurukira semina maturene na gukurukiria uritani bikuritana ikundi mwori o rimwe gukurukira mieemania iria igwitwa node trainings.

TIST mwaka nandi niguita ngugi Tanzania, Kenya Uganda na India.

A Mango Tree

Muritani kuma Tanzania akiritana baria bari, seminene ya njandene, Igwanjau, Meru ya gaiti.

TIST nuu?

Antu baria baingi baitaga ngugi na TIST ni ikundi biu bia antu ikumi na bairi (6/12).

Amemba ba TIST baritaga ngugi cia mitaratara na giciendera miundene yao bakamenyerera bongwa nikenda betithie mitaratara ti na njira iria yagirite nturere cia

Nuu ugwataga TIST mbaru?

TIST ni ritwa ria mutaratara. Mutaratar juu jiowa icuci biiri.

- Gicucu kimwe ni greenhouse gas component, kiria kirungamiri na kuwera mbecha cia witi na mbere ni clean Air Action corporation (CAAC)
CAAC nigucua thoko kuria ruo rwa carbon dioxide ruria rutumiri ni miti rumba kwanua mono nthigurune iria ciondekeate. Ntukane cia au mbere mbecha cia ikarugurwa na miti gukura. Mbecha iu agatumirwa kinya gutetheria mutaratara gwita na mbere.
- Gicua kia biiri ni Sustainable development kirunganiri ni Institute for environment Innovation (I4EI) Gicui kiri kiritanaga ikundi na ukuria buru bwa TIST. I4EI tii kiama kia gucia baita na kionaga mbecha cia witi na mbere kumania na USAID Kenya na CAAC kuma aja Kenya.

TIST niejaga ikundi utethio bwa into?

TIST itiejaga antu utethio bwa into ja nyongu cia kuandira miti mbeu cia miti mathaga ja kwaanda, kana miti. Antu au, muratatar juu juritanaga antu nikonda bomba kurita ngigi bongwa. Ikundi bimwe mwonka nandi birina umenya bwa kungana na kiria gitigete ni kurita ngigi bagitumagira umwe buo na kinya kugaya ume buu na ikundi bingi. Ikundi ni biuragu bigera njira iria iti na gorokumithia miti na kumimenyera kuma maturene jao. Kuringana na ikundi bibingi, beca iria bonaga kumania na miti nibari tumagira kumenyera miti. Niontu buu, ikundi ni biuragua bigacua utethio kuma ome indi barite ngugi bongwa.

Mbaca ingana TIST iriaga ikundi biria binini?

TIST niriaga ikundi iria nini mbecha kumana na matu o jumwa jaria baandaga na kumenyera. Marii ni \$0.02. Dollar iji ni o muti jamwe o mwaka. Uji ni umwe na kuga Ksh. 1500 o miti ngiri o mwaka.

Jaja ni amrii manini jaria jathithagua igita kwa riria miti iria minini ya ta kunyia kirutira gikingi. Ikundi nibimenyithagua antu baita ya mantu jaruia jatuthiurukirite ni biaiguru muno kiri bo. Ikundi bibangi bwega na biikiri inya biomba kuthurania mbecha inganu cia kurita ngugi ingi cia kubaretera mbecha cia kungana. Ndiria miti yakura na inyiu bwa carbon bukanenea mono ikundi ni bionaga magari jamega kuma thokone ya ntiguru.

Mbecha cia gutetheria uandi bwa mitit ciumaga kuu na citari atia?

Mbecha iji ciumaga kiri CAAC. Ntika cia mbere miti ithagirwa iri minini mono gukuruka kuona marandu ja carbon. Amwe na buu CAAC niciritirite guciarithia mbecha cia gukurukira kwaa TIST mwanka riria miti igakinyia ukuru bwa kwandi marandu ja carbon thokon. Mwanka riu CAAC ijukagia itagari ria kuria miti, bikimenyagira acara cionthe cia kuuma kwa miti amwe na gukura tutikugweta kugaruka kwa thoko ya kwendi mara ndu ja carbon.

Contract ini ya Greenhouse yegie mbi?

Ikundi niini citonyaga contractine na CAAC antu a miaka 60. Antu a Miaka 20 Ikundi biu nibiamukagira mbecha iu airier au kabere. Nyuma ya miaka ikundi biu biambagria kwegwa 70% ya mbecha iria CAAC yumbite kwendia na mbecha cia mutaratara (TIST) kiumba kuriwa. Contractine iu mawatho na wirane nijathithagua na gwitikaniria na njira imwe ndiria Gikundi gicaina mutaratara juu, nikuonania ati nibetikira, CAAC yendia marandu ja carbon jaria jakonekana kuringana na miti yao. Miti iji ituraga iri utonga bwa Gikundi.

“Tukundi tunini itukuria tukerigira uteithio kuuma oome indi baite ngugi ciao bo bongwa.”

Mazingira Bora is a Community Newsletter published monthly by TIST Kenya, P.O Box 1508 Nanyuki Kenya. TIST Kenya welcomes contributions from Small Groups to share their BEST PRACTICES with other groups.
www.tist.org.
+254-724-255 369.